

Cada moment educatiu viu en les realitats que ell ha creat. Al llarg, però, d'aquest segle, molts fets educatius s'han vist depenent d'altres anteriors que els preparaven.

Volem, doncs, fer conèixer els que creiem d'importància cabdal, perquè de la seva correcta interpretació pot explicar-se una realitat educativa actual.

Perquè el lector es faci una idea exacta de l'abast del treball, signifiquem que la cronologia tan sols farà menció dels dits fets, no serà exhaustiva. També, hem procurat remarcar aquells esdeveniments que ens toquen de més a prop; malgrat això, cal dir que queden molt localitzats als centres de decisió i de conflicte dels problemes educatius, els quals no acostumen a produir-se a la nostra comarca.

1901

— Francesc Ferrer i Guàrdia funda a Barcelona l'Escola Moderna, d'ideologia laica i anticlerical que recull les experiències de l'Escola Nova creada a Anglaterra l'any 1899 pel Dr. Cecil Reddie.

El moviment dedica una especial atenció a la psicologia del nen, afavorint la seva activitat i creant-li un amor a la natura, car la major part d'escoles són fetes al camp o a l'aire lliure.

Al cap d'uns anys, l'Escola Moderna ferrerista s'ha estès arreu d'Espanya, i se'n compten 47 centres.

L'escola d'aquest tipus que els historiadors suposen a Reus, sembla ser que fou tan sols d'inspiració anarquista degut a la ideologia d'alguns dels seus mestres.

1906

— Es crea a Barcelona l'Escola de Mestres, dirigida per Joan Bardina, que funciona com una Normal privada.

— L'ajuntament de Barcelona patrocina les primeres colònies d'estiu escolars.

1908

— "Pressupost extraordinari de Cultura" de l'ajuntament de Barcelona. Preveu la creació de nous grups escolars i proposa l'augment de sous i consideració social dels mestres, la neutralitat religiosa, la catalanitat i la coeducació a les escoles.

Rep el refús de l'Església, de la Lliga Catalana i del Govern central.

1909

— Els mestres nacionals de tota Espanya es reuneixen a Barcelona on celebren el "Congrés de Primera Ensenyança".

Es plantegen els problemes professionals, la introducció de les llengües regionals a les escoles maternals i la politització de l'Escola.

— Mor Ferrer i Guàrdia, afusellat al castell de Montjuïc, acusat d'instigador dels fets de la Setmana tràgica.

1914

— Es crea la Mancomunitat de Catalunya, el primer president de la qual és Prat de la Riba.

— Fundació de l'Escola del Bosc a Barcelona, dirigida per Rosa Sensat, una de les primeres escoles a l'aire lliure d'Espanya i seguidora dels corrents pedagògics europeus de l'Escola Nova.

— Se celebra la primera Escola d'Estiu. Durarà ininterrompudament, en la seva primera etapa, fins a l'any 1923. Hi assisteixen com a professors els millors educadors del país i d'Europa.

1915

— Funcionen en aquesta època a Catalunya unes quinze escoles montessorianes pertanyents al sector públic i privat.

El mètode pedagògic que arrelarà més a les escoles del país al llarg del segle serà el que fou creat per la doctora italiana Maria Montessori, que fonamentalment tendeix a l'educació dels sentits del nen. La novetat del mètode resideix en l'ús d'un material abundós i d'unes activitats variades per assolir aquests objectius. El mètode és pensat per a nens d'edat pre-escolar.

1916

— La doctora Montessori dirigeix a Barcelona un curs internacional on no es deixa participar els mestres espanyols que no siguin de Catalunya degut al temor dels organismes oficials que s'estengui arreu l'ideari montessorià de l'educació sensorial.

1917

— Creació de l'Escola de Comerç de Reus.

1922

— Comença les seves activitats el "Patronat Escolar de Barcelona", organisme destinat a fundar les escoles del municipi i mantenir les existents.

— Es crea l'Escola del Mar, dirigida per Pere Vergés, que assoleix ràpidament prestigi internacional.

breu cronologia dels principals fets educatius d'aquest segle

1923 - 1930

— Dictadura de Primo de Rivera.

Durant aquest temps se suspenen el Patronat Escolar Municipal de Barcelona, la Mancomunitat de Catalunya amb les seves institucions educatives i les escoles montessorianes.

— Es crea la Mútua Escolar Blanquerna, dirigida per Alexandre Galí, que manté viva la flama de la renovació pedagògica.

1931

— Instauració de la Segona República; proclamació també de la Generalitat de Catalunya; n'és el primer president Francesc Macià.

1932

— Congrés del Magisteri particular, a Barcelona.

El ministre d'Instrucció Pública, Marcel·lí Domingo, declara que la República no pretén la desaparició total de l'escola privada sinó la seva adaptació a la nova situació social i econòmica.

— Creació de la Normal Mixta de la Generalitat i de l'Estat.

— Creació, també, de l'Institut Escola, depenent de la Generalitat.

— Es reprenen les Escoles d'Estiu suspeses durant la Dictadura.

1933

— Fundació de la Universitat Autònoma de Barcelona.

— Celestin Freinet, que havia creat un important moviment educatiu introduint la impremta i el treball cooperatiu a l'escola i que ja tenia seguidors a casa nostra —sobretot a Lleida—, dona un curs a l'Escola d'Estiu.

1934

— Fets del 6 d'octubre.

Supressió, altra vegada, d'institucions escolars catalanes i procés de diverses personalitats.

1935

— Campanyes a la premsa contra l'escola catalana laica i la coeducació.

— L'ajuntament de Barcelona subvenciona les escoles privades amb 600.000 pessetes i les eximeix d'impostos durant 25 anys.

1936

— Té lloc la creació del C. E. N. U.

(Consell de l'Escola Nova Unificada).

Aquest organisme prepara els fonaments per a una ampla reforma de l'ensenyament a casa nostra, planifica la localització d'escoles i estructura un pla d'ensenyament complet.

Els trets característics d'aquesta reforma s'encaminen vers una racionalització del sistema educatiu. Facilita, al mateix temps, l'accés als nivells superiors des de les carreres professionals.

La importància d'aquest Pla es fa ben palesa atès el fet de l'anticipació de la dita reforma al seu temps i té notes semblants a l'actual Llei d'Educació, si bé existeixen entre ambdós lògiques diferències ideològiques.

1937

— L'obra creadora del C. E. N. U. es manifesta en l'estructuració de les escoles del país.

A Reus funcionen, depenent de forma directa d'aquest organisme sis escoles. Sembla ser que aquestes escoles no foren de nova creació, sinó que s'arranjaren les existents a la nostra ciutat i s'integren dins la línia propugnada pel C. E. N. U.

A Barcelona s'aconsegueix d'escolaritzar tots els nens de la ciutat i a la resta de Catalunya disminueix notablement el nombre dels no escolaritzats.

— A finals d'aquest any, apareix un nou pla oficial d'estudis primaris, que copia el que ofereix el C. E. N. U. Cal remarcar d'aquest pla la substitució d'assignatures per activitats i l'adscripció dels escolars a cooperatives de treball.

1939 - 1949

— Són suprimits l'ensenyament de la llengua i les institucions catalanes i s'acaben totes les iniciatives innovadores anteriors. Es proscriu el laïcisme escolar i són prohibides les aportacions estrangeres.

Es dicten noves normes educatives que substitueixen les de la República. Mereix atenció l'escola tradicional espanyola representada pels pedagogs Lluís Vives, Sant Josep de Calasanz, etc.

Molts mestres passen a l'escola privada.

Una mesura educativa dels primers temps, que intenta suplir la manca de professionals, suposa l'obtenció del títol de mestre amb el Batxillerat i quatre assignatures.

1945

— Primera Llei d'Ensenyament Primari.

Es defineix l'obligació d'escolaritat dels 6 als 12 anys. La Llei no unifica l'ensenyament bàsic, car l'accés a nivells superiors, tant generals com professionals, es pot efectuar per diferents vies. Així els alumnes provinents de les escoles unitàries i de les rurals troben dificultat per escalar els nivells més alts de la piràmide educativa.

1950

— Reforma del Pla d'estudis del Magisteri. Ara s'exigeixen quatre cursos de amb una Revàlida. L'augment del nombre d'assignatures i una desvalorització de les pràctiques són trets característics del Pla nou.

1951

— El ministre d'Educació Nacional, Ruiz Giménez, comença una etapa de liberalització i d'obertura a l'ensenyament. Se'n beneficien l'ensenyament secundari i l'ensenyament universitari.

1955

— El mètode Montessori és introduït novament a Catalunya i es practica inicialment en col·legis de monges.

1956

— Es comença a realitzar el Primer Pla Nacional sobre construccions escolars que ja havia estat aprovat l'any 1953.

La primera etapa del Pla comportava la creació i equipament d'escoles, inclosa la renovació de les Escoles Normals, per als nens de 6 a 11 anys. La segona etapa comprenia la construcció d'escoles per als alumnes de 12 a 14. Es preveia també, malgrat que no se'n parlava gaire, la creació de llocs escolars per als nens de 3 a 5 anys.

1958

— Els religiosos de l'ensenyament creen la F. E. R. E. (Federació Espanyola de Religiosos de l'Ensenyament).

L'Església, que primerament havia aplaudit la implantació dels nous estatuts educatius, poc a poc i degut sobretot a les limitacions que en sortien, intenta distanciar-se de les orientacions oficials. Crea, doncs, les pròpies Escoles Normals i cal remarcar, també, que quasi tot l'ensenyament secundari ha passat per les seves mans.

A Reus, estan associades a la F. E. R. E. entre altres, les escoles de Sant Josep, de la Consolació, de la Salle, de la Sagrada Família i de la Presentació. La característica essencial del pensament escolar de l'Església ha estat la defensa del dret a ensenyar. Altres trets definidors, en els darrers anys, han estat: la defensa de la iniciativa privada i la demanda de crèdits a l'Estat; la democratització quantitativa de l'ensenyament i la introducció dins la seva ideologia d'alguns components del pensament tecnocràtic, sobretot referents a la racionalització del sistema educatiu i als mètodes d'aprenentatge escolar. La F. E. R. E. s'ha constituït en un grup de pressió que intenta aconseguir el major nombre de beneficis possibles al seu favor.

1959

— Es creen Instituts d'Ensenyament Mitjà; des de feia 20 anys no se'n construïen.

1960

— A partir d'aquest any es produeix a Catalunya un seriós intent de reforma escolar promogut per alguns sectors de la burgesia catalana. Es creen arreu escoles que intenten reprendre el moment educatiu d'avant-guerra.

Aquest moviment concep l'escola com un servei a la Societat, missió que s'estructura dins l'anomenada línia de la pedagogia activa, no solament com a mètode sinó com a esperit.

L'educació es fonamenta en l'activitat del nen, adaptada al mitjà i proposada per a assolir la seva formació social. Els mitjans que hom emprà per aconseguir això són: limitació d'alumnes per aula, treball en equip dels mestres, i íntima col·laboració de l'escola amb els pares. Una altra tendència bàsica és l'obertura a tota mena de procedència econòmica, lingüística o bé religiosa.

Aquests objectius fundacionals, malgrat la bona voluntat emprada, no es poden aconseguir degut a la manca d'una inversió econòmica inicial en la constitució de cadascuna de les escoles, car l'única acumulació de capital es produeix per mitjà de la capitalització de la força de treball dels mestres, és a dir, els diners que deixen de percebre en el seu sou. La qual cosa vol dir que els professionals d'aquestes escoles entenen la seva feina com un servei mal pagat que fan a la societat. Servei que, més que a la societat, fan a una classe social concreta, donat que aquestes escoles no poden superar, per si mateixes, les limitacions imposades per l'estructura socioeconòmica del país. Al mateix temps, la pretesa renovació pedagògica centrada en l'activisme, doctrina de principi de segle, fa que malgrat l'avanç respecte d'altres escoles, sigui més un atur nostàlgic que no un replantejament de les necessitats pedagògiques actuals.

A Reus es crea, pels voltants de l'any 1965, una escola d'aquest tipus que s'escindirà dos anys més tard i donarà lloc a una altra. Uns anys més tard se'n crea una altra que pretindrà tenir abast comarcal.

1964

— Una nova Llei allarga l'escolaritat obligatòria fins als 14 anys.

1965

— Es funda a Barcelona la Institució "Rosa Sensat", dedicada fonamentalment a la formació de mestres. Aviat prendrà una gran volada a tot Catalunya car és considerada com el focus que vol il·luminar la renovació iniciada als primers anys de la dècada. Per mitjà de cursos, conferències, investigacions i publicacions, "Rosa Sensat" s'ha guanyat el qualificatiu d'institució bàsica en la renovació pedagògica.

— Es promulga la nova Llei d'Ensenyament Primari, refosa de la de l'any 1945, que assenyala un progrés tècnic en els aspectes educatius encara no prou reformats d'aquesta etapa. Igualment es dicta una Llei sobre ensenyament pre-escolar fins ara no atès oficialment.

Entren en funcionament els primers programes escolars després de 1939. Fins

aleshores, e's centres es regien pels programes que assenyalava la Llei "Moyano" de 1857. El tret característic dels nous programes és l'intent de globalització que fa d'algunes matèries que prenen el nom de "Unidades Didácticas".

1966

— Es reprenen, per tercera vegada, les Escoles d'Estiu, que no havien funcionat des de 1935, sota la influència de "Rosa Sensat". Alexandre Galf, fundador de la primera Escola d'Estiu a l'any 1914, hi veu, en aquestes, la continuació de les del temps de la Mancomunitat de la Generalitat. De les primeres en són professors alguns dels mestres dels primers temps. Tenen una forta acceptació entre els mestres, concretada en el nombre d'alumnes que hi assisteixen. Aviat s'estenen per tot Catalunya i les Illes, i fins i tot es fan Escoles d'Estiu a altres llocs d'Espanya.

1967

— La F. E. R. E. demana subvencions estatals per a l'escola privada.

— Villar Palasí, l'home de la reforma educativa, és nomenat ministre d'Educació i Ciència.

— Es renoven els estudis de Magisteri. Els trets característics de la reforma són: l'accés per mitjà del Batxillerat superior, disminució del nombre de cursos i assignatures amb la supressió definitiva d'algunes com Caligrafia, Agricultura, etc., revalorització de les pràctiques dedicant-hi un curs sencer durant el qual l'alumne s'està en una escola i rep formació complementària a la Normal.

1968

— Es construeix a Reus la Secció Delegada de l'Institut "Gaudí", que neix plena abans de començar les seves activitats, donat que és constant l'augment de demandes de places escolars d'ensenyament mitjà.

1969

— El nou grup escolar del Barri Fortuny entra en funcionament aquest any. És el primer centre d'ensenyament primari construït amb l'aportació de l'Estat a partir de 1939, a Reus. Depèn del Patronat de l'Església.

Dit Patronat ha construït a Reus diferents centres localitzats en zones subur-

breu cronologia dels principals fets educatius d'aquest segle

bials, que darrerament i degut a les noves disposicions de la Llei d'Educació, han passat a dependre, alguns d'ells, directament de l'Estat.

— Publicació del "Llibre Blanc" sobre l'Educació a Espanya.

Aquest llibre, preparació de la reforma educativa, analitza els aspectes més importants de l'ensenyament al nostre país en cadascun dels nivells escolars. S'elaboren unes hipòtesis de treball que presuposen els trets més característics de la reforma que s'emprèn. El document és considerat com l'autocrítica més profunda que fa el sistema polític espanyol des de 1939.

1970

— S'aprova la nova Llei d'Educació.

Intenta acomodar l'ensenyament espanyol a les exigències socioeconòmiques del moment. Es regulen totes les ensenyances: s'assenyala una educació pre-escolar, no obligatòria; es proposa una educació general bàsica, unificada i polivalent per a tots els nens de 6 a 14 anys, que doni pas a un Batxillerat universitari o bé tècnic i a l'ensenyament professional; es reformen també les ensenyances.

La nova Llei que intenta posar al dia, dins d'un context propi, la situació de

l'Educació, ha estat motiu de polèmica en molts aspectes, sobretot el que fa referència a la gratuïtat i la subvenció a escoles privades.

1971

— S'organitza a Reus la primera Escola d'Estiu on assisteixen gran nombre de mestres, molts de les comarques.

1972

— Són assaltats i cremats els barracons provisionals de l'escolaAVINGUDA, que l'Ajuntament de Reus havia instal·lat als terrenys de l'antiga estació a fi de solucionar la manca greu de llocs escolars a la ciutat. Mentre, s'està construint el grup escolar del Barri "Gaudí" que veu retardar un curs la seva inauguració degut a tota una sèrie d'incidents entre els que cal apuntar la remodelació de l'edifici per acomodar-se a les orientacions noves del Ministeri d'Educació i Ciència, i l'arranjament dels déficits de construcció que presenta.

1973

— Es reconeixen oficialment els títols dels mestres que havien fet els seus estudis en el període 1936-39.

— Canvis i modificacions al Ministeri d'Educació i Ciència. Rodríguez Martínez és el nou ministre.

Malgrat que hem pretès donar una visió global dels fets i no oblidar-ne cap d'important, creiem que per adquirir-ne un major coneixement cal consultar la migrada bibliografia existent al mercat, referent a l'ensenyament a Catalunya en aquest segle.

Oferim alguns dels títols que ens semblen més significatius:

— "L'escola del mar i la renovació pedagògica a Catalunya. Converses amb Pere Vergés".

Robert Saladrigas. Edicions 62, 1973
Inclou una cronologia dels fets educatius i uns importants apèndixs documentals sobre el Pressupost de cultura de l'any 1908, l'obra de la Mancomunitat a Catalunya, alguns decrets de l'any 1931 i notes sobre el C. E. N. U. i el Pla General d'Ensenyament de 1936.

— "Problemes polítics de l'ensenyament".

J. Monás. Editorial Nova Terra. 1965.

— "Societat catalana i reforma escolar"

Angels Pascual, Rosa Quítillet, Joan Gay. Editorial Laia. 1973.

— "Les escoles populars ahir i avui". Joaquim Ventalló. Editorial Nova Terra. 1968.

— "Aspectes econòmics de l'educació".

Josep Grifoll. Editorial Ariel-Banca Catalana.

— "En torno a una experiencia de financiación escolar".

Pere Darder, Maria Teresa Codina i Josep Maria Bas. Editorial Nova Terra.

— "La educación y la escuela en España de 1874 a 1902 - Liberalismo y tradición".

Ivonne Turin. Editorial Aguilar. 1962.

— "Cuadernos de Arquitectura y Urbanismo", n.º 89.

Educación y Arquitectura Escolar 2. Publicació del Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya i les Illes.

Inclou, a banda d'altres interessants articles, una cronologia feta per Jordi Monés.